

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ז

פרשת וזאת הברכה

א. בכור שור .

פרק לג', פסוקים יח'-יט':

(יח) ולזבולן אמר, שמח זבולן בצאתך: הוא היה שוכן בחוף-הים, כמו שאמר יעקב "זבולן לחוף ימים ישכון"⁹¹, והוא יוצא לסחורה לצור ולצידון ולארץ מרחק, והתפלל משה שישמח ויצליח בסחורתו. ויששכר באהליך: ארץ יששכר היתה ארץ-טובה למרעה, והוא יושב באהלים לשמור על שדותיו, ולא היה יוצא לסחורה, כי פירות-ארצו היו מספיקות-לו, ואמר לו משה שיצלנין וישמח בשדותיו. וכן אמר לו יעקב "רובץ בין המשפתים"⁹², שהיה רובץ בין הגבולים לשמור השדות.

(יט) עמים הר יקראו: כשהיו העמים באים לארץ-זבולן היו מתכנסים * שם בים, ומזמנין עצמם להרציון לזבוח שם זבחי-צדק: אם ינצלו מן הים, כי הגוים נודרים נדרים ונדבות כישראל⁹³. כי שפעימים ינקו: כי בשפע תבא להם סחורה דרך הים וירווחו. ושפוני טמוני חול: גם מן הספינות שישברו בנמל ויהיו טמונים וטבועים בהם יקחו ממונם, וספוניהם - אוצרותם שהיו צפונים להם. ולפי הפשט איני יודע למה הקדים זבולן ליששכר, אבל לפי המדרש שעשו שותפות שזבולן יעסוק בפרקמטיא ויששכר בתורה⁹⁴. וקאמר: "שמח זבולן בצאתך", בפרקמטיא, "ויששכר באהלתורה". ואמר: "עמים הר יקראו", יזמנו לרגלים, למועד שיקבע להם, יששכר שעוסק [בתורה] וקובע חדשים ומעבר-שנים, דכתי' "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל"⁹⁵. שם יזבחו זבחי צדק: תמידין ומוספין, איכא-למימר: שהקדים זבולן לפי שהוא המפרנס.

תלמוד

1. פרשנו ראה את פרכות מה כהמשק לפרכות יצקה, איק פסוקינו כאן הוא מוכיח זאת?
2. איק פרשנו ראה לפניו את יחסי ישראל לצמיס פסוקיבתו?
3. למה ישכר לא יצא לסחור?
4. מה זכה לזבולן להיות לפני ישכר והאם זה רוצה ללמדנו על צתה?

* * *

ב. תורת משה - האלשיך הקדוש .

פרק לג' פסוקים כד'-כה': ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצוי

אחיו וטבא בשמן רגלו. ברזל ונחשת מנעלך

וכימך דבאך (לג כד'כה).

הנה בשלשה דברים יבורך גבר, בבני ובחיי ובמזוני. אך כל אחד משלש אלה צריך תנאי אחד עמו לשתיה הברכה שלמה. והוא רבוי הבנים צריך שיהיו צדיקים, שאם רשעים יהיו העדרם יפה ממציאותם. וכן הנכסים צריך יהיו שמורים, שאם יטילו עיניהם בה אנשי רשע

כשודדי לילה או לסטים מזויינים וכיוצא, או בהיות מרבה נכסים יהיו מרבה דאגה ופחד לבב. וכן החיים אם באורך הזקנה יהיה ראשו ואיבריו כבדים עליו וחיי צער יחיה, באופן שיהיה קץ בחייו, הנה איש כזה קללה תחשב לו אורך ימיו וימי הרעה המה לו בעצם. על כן משה בכרכו את אשר, ברכו בשלשתן וכל אחד בתנאו הטוב.

וזאת הברכה

ועל השנית והוא מזוני, אמר וטובל בשמן רגלו מרוב תענוג מחמת עשרו, אך שיהיו בתנאי שלא תרבה לו דאגה כי אם שיהיה (כה) ברזל ונחישת מנעליך שתהיה כמסובב ברזל ונחושת, שלא תדאג על שמירת נכסיך, כי תהיה בטוח מלאבדם.

ועל השלישית והוא חיי, אשר אורך ימים בכבודות וחולאים וחולשה יתירה אינה ברכה, על כן אמר וכימיך של הבחרות יהיו ימי זקנתך שאדם דואב בהן, באופן יהיו שנות חיים בעצם, כמאמר כלב באומר (יהושע יד יא) ככחי אז כחי עתה למלחמה לצאת ולבא.

(כד) זהו אומרו הנה על ברכת הבנים, ברוך מבנים אשר, ואני מברכך שלא יהיו רשעים, באופן שלא יהיה רצוי אחיו שאדרכא יאמרו ארור שזה ילד ארור שזה גדל, כי אם שיהיו כשרים באופן שבשביל הבנים יהיו רצוי אחיו, שאחיו יחמדו בניו להתחתן בס, כדרך אשר יש לו בת שמרצה את אבי בן כשר להתחתן בו.

פסוק

1. מה הט פולט הדקריט שהט פרכה לאדט?
2. פרשנו מוצא אותם בפסוקנו מתוספת מיוחדת לכל אחד מהם, התוכף למנותם ולהספירט?
3. מה הרציון של פרכה לקוקה לפיכור או לפתיקון, על מנת שתהיה לתועלת?

* * *

ג. משך חכמה

פרק לד' פסוק ו':

לד, ו ולא ידע איש את קבורתו.

בספרי: יש אומרים, אף משה עצמו אינו יודע מקום קבורתו שנאמר "ולא ידע איש" ואין "איש" אלא משה (שנאמר "והאיש משה עניו מאוד"). הביאור כי בירושלמי סוף יבמות דהדין ג' ימים נפשא טייסא על גופא. ובשבת פרק שואל (קנב, ב) אמרו כי כל י"ב חודש נשמה עולה וינרדת, כי להנפש יש קישור אל הגוף ויחס עמה, וכדרך כל הנפרד שאינו רחוק ממקום הנפרד ממנו, שחזור ומגפפו. אבל 'האיש משה' שאינו שייך אל

הגשם כלל בחייו, והיה נבדל מאשה, וארבעים יום בלא לחם ומים, ודבר ה' עמו פנים אל פנים, הוא תיכף משנפסק ההתקשרות בין הנפש לגשמו, תיכף עלה בין ארלי קודש. "ולא ידע" היינו כמו לא הכיר [וכמו (בראשית יח, יט) "כי ידעתיו", וכיוצא בזה הרבה] שלא היה שייך אל מקום קבורתו כלל. והוא מטעם שהיה "איש אלקים" בחייו, ועניו מאוד, ולא היה מקושר ומסובך אל החומר ועניני כלל בחייו ככל האדם. וזה שאמרו "ולא ידע איש" — אפילו משה.

פסוק

1. איך פרשנו מפיין את פסוקנו ומהו מופין: "קורתו" כאן?
2. מה מוצא של האנושות לאחר מיתה ומה היה מוצאו של משה?
3. מה מוצא פרשנו של משה?

* * *

ד. תוספת ברכה

פרק לד' פסוק ו':

זיקבור אותו (ל"ד ו')

במס' סוטה (י' ב') אמרו, מי גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא הקב"ה. שנאמר ויקבור אותו בגי, ולא על משה בלבד אמרו, אלא על כל הצדיקים, שנאמר והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספק, ע"כ. ולכאורה סוף המאמה סותר לתחילתו, שפתח בלשון מי לנו גדול ממשה, וסיים דגם בכל הצדיקים כן, אם כן קשה מאי רבותא דמשה. וצריך לומר, דהכונה היא, כי העסק בכל הצדיקים הוא רק בקבלת הנשמות, וכהוראת לשון הפסוק שהביא, וכבוד ה' יאספק, אבל בקבורת הגוף מתעסקים אנשים, כמו שעניניו רואות, ובמשה נתעסק כביכול הקב"ה גם בקבורת הגוף, כלשון הכתוב. וגם י"ל הריבותא במשה עפ"י המבואר בזה פ' תרומה דף קנ"א ע"ב, דהא דצדיקים מתים עפ"י ה' הוא רק אלה המתים בארץ ישראל, אבל לא בחו"ל, והריבותא דמשה בזה אף שנפטר בחו"ל אעפ"י כן נתעסק בו הקב"ה (וכן באהרן ומרים דכתיב: בהו עפ"י ה').

מול בית פעור (ל"ד ו')

בתלמוד מס' סוטה (י"ד א') מבארים, כי על כן נקבר משה מול בית פעור כדי לכפר על עבודה לפעור (שמבואר ס"פ בלק-כ"ה ג') ויצמד-ישראל לבעל פעור), ולא נתבאר מה ההכרח לפרש כן. ויתכן לומר, משום דמן הדין אסור לציין לסימן מקום שנמצא שם עבודה זרה, וכמ"ש בסנהדרין (ס"ג ב') לא יאמר אדם לחבירו, שמור לי (המתן לי) בצד עבודה זרה פלונית, ואם כן איך ציין הפסוק את המקום על שם הע"ז פעור (וטעם האיסור משום דכתיב (פ' משפטים, כ"ג י"ג) לא ישמע (שם ע"ז) על פיך. ולכן הוציאו לדרשה. וכעין זה דייקנו בפרשה ואתחנן (ג' כ"ט) בפסוק ונשב בגיא מול בית פעור, ובארנו שם טעם ציון זה. וגם אפשר לומר הכרח דרשה זו, משום דקשה מאוד ממד שמצינו ביעקב ויוסף שהשתדלו הרבה וגם השביעו להעביר גופם ועצמותיהם לארץ ישראל. ולמה לא ביקש משה את ישראל על זה — ולכן דרשו, דכונת קבורתו באותו המקום היתה לתכלית כפרה על מעשה פעור, ולכשיפנו את גופו משם או את עצמותיו תעבור זכות זאת ויתעורר החטא. ולכן לא ביקש זה. ואמנם אפשר ליישב בפשטות גמורה על שלא ביקש להעביר גופו לא"י, משום שידע שלא ידע איש את מקום קבורתו, ולא יוכלו למלא דבר זה. אך זה גופא צריך טעם, למה נדון כל כך שלא ידעו את קבורתו ולא יוכלו להעביר גופו לא"י. ולפי המבואר, בא דבר חסרון ידיעה זו בכונה מיוחדת שלא יפנו גופו ועצמותיו וישארו על מקומם לתכלית כפרה.

אלות

1. פרשנו מפי' את פסוקנו - קטע הראשון - כשא יוצא מן הכלל, איך ומה?
2. בהמשך הוא מסביר על דיוקים אחרים לזכירת שמה, מה בכל זאת ההקדל ביניהם לבי' מה?
3. מה הקושי בהזכרת: "מול בית פעור" ומה תשובותיו de פרשנו?
4. למה לא ביקש משה להצלות את צמחותיו?
5. למה אין יודעים את מקום קבורתו?
6. היש לב מצנה אחר לכך?

ה. אור החיים

פרק לד' פסוקים ז', ח': ז) בן מאה ועשרים שנה במותו. פרוש עם יציאת נפשו נגמרו המאה ועשרים שנה, עוד נתפנו להסמיק במותו למאמר לא כהתה עינו להעיר שאחר מיתה הוא אומר לא כהתה וגו':

ח) ויבכו בני ישראל. ובאהרן אמר (במדבר כ' כ"ט) כל בית ישראל, רבותינו ז"ל (אבות דר"נ פי"ב) נתנו טעם לפי שהיה אהב שלום כו', וראב"ע כתב שבכו כל בית ישראל לקבוד משה שהיה חי, ואין להאמין לפרושו שאין להטיל מום במעשה הטוב שעשו ישראל שעשאוהו בשביל משה שהיה חי ולמשה עצמו בשמת העלימו מהחם בהספדו:

ואולי יש לתת טעם כי אהרן לא ידעו במיתתו קדם שמת וראו פתאם שמת ודבר כזה יעורר כל לב לפתח מקור דמעת עינו, מה שאין בן משה שבכר ידעו מיתתו ויבכו דבריו ותוכחותיו אשר עשה היה אומר להם (לעיל ד' כ"ב) פי אנכי מת אינני עבר וגו' ולזה לא הוחרם הספדו באהרן:

עוד אפשר כי מיתת אהרן הרגשתה ביותר לפי שתכף נסתלקו ענני כבוד והוסר מסוכתם וזה סבב ביאת הפנעני וגו' (תענית ג'). לזה נתעוררו יחד כל ישראל לבכות, מה שאין בן במיתת משה הגם שנטלו עננים כו' לא העירו על זה, גם נטרדו בשמחת ביאת הארץ הטובה:

עוד אפשר שבמיתת משה תכף ראו דבר חדש ששרתה שכינה על יהושע ולקחו נחמה, משל למי שנאבדה לו מרגליות ומצא אחרת במקומה לו יהיה שאינה דומה אף על פי כן יתנחם בה, ולזה לא בכו פלן, והוא מה שסמך למאמר ויבכו ויהושע בן נון וגו', מה שאין בן במיתת אהרן אבדו מרגליות ולא מצאו במה יתנחמו, והגם שנתמנה אלעזר תחתיו לכהן גדול אף על פי כן לא בוכים על חסרון כהנה גדולה אלא חסרון תועליות שמעצמו שלא היה להם תמורתו:

אלות

1. איך פרשנו מפי' אור החיים את פסוק ז'?
2. פרשנו - עפ"י חז"ל מחי' בהקדל בהתייחסות בני ישראל אל מותו de מה לצוות אהרן?
3. איזה סיבות שונות מונה פרשנו לסיבת הקדל זה, התוכל לזמנות ולהסביר?
4. איזה מהן נראית לב יותר?

